

11. Feldman S. Values, ideology, and structure of political attitudes. *Oxford handbook of political psychology*, 2003. P.477-508.
12. Fuchs D., Klingemann H. D. The left-right schema. *Continuities in political action*, 1990. P.203-234.
13. Goren P. Party identification and core political values. *American Journal of Political Science*, 2005, №49. P.881–896.
14. Halman L. The political cultures of contemporary Europe: Exploring political value orientations and behaviours in European societies. *Tilburg: WORC, Work and Organization Research Centre*, 1998, №98. P.1-66.
15. Hurwitz J., Peffley, M. How are foreign policy attitudes structured? A hierarchical model. *American Political Science Review*, 1987, №81. P.1099-1120.
16. Jacoby W. G. Value choices and american public opinion. *American Journal of Political Science*, 2006, №50, 3. P.706–723.
17. Jou W., Dalton R.J. Left-Right Orientations and Voting Behavior. *Political Behavior*, 2017. P.1-23.
18. Knutsen O. Value orientations, political conflicts and left-right identification: A comparative study. *European Journal of Political Research*, 1995, №28, P.63-93.
19. Schwartz S. H., Caprara G. V., Vecchione M., Bain P., Bianchi G., Caprara M. G., Cieciuch J. Basic Personal Values Underlie and Give Coherence to Political Values: A Cross National Study in 15 Countries. *Political behavioral*, 2014, №36, 4. P.899-930.
20. Schwartz S. H. Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Psychological Study of Social Issues*, 1994, №50(4). P.19-45.
21. Tetlock P.E. Coping With Trade-Offs: Psychological Constraints and Political Implications. *Elements of Reason: Cognition, Choice, and the Bounds of Rationality*, 2000. P.239-263.

Отримано 15.11.2018

УДК 316.74:37.014.3(477)"201"

Марусяк Т. С. °

Львівський національний університет імені І.Франка к.с.н, асистент кафедри соціології

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У статті визначено передумови реформування шкільної освіти в сучасній Україні, що мають вплив на визначення нових траєкторій її розвитку. Проаналізовано соціальні запити на таке реформування серед різних соціальних груп, включених у цю сферу, на основі емпіричних соціологічних досліджень. Також здійснено аналіз основних положень та

змін, що пропонує концепція «Нової української школи», можливих соціальних наслідків її впровадження.

Ключові слова: шкільна освіта, реформування освіти, "Нова українська школа".

В статье определены предпосылки реформирования школьного образования в современной Украине, влияющие на определение новых траекторий ее развития. Проанализированы социальные запросы на такое реформирование среди различных социальных групп, включенных в эту сферу, на основе эмпирических социологических исследований. Также осуществлен анализ основных положений и изменений, которые предлагает концепция «Новой украинской школы», возможных социальных последствий ее применения.

Ключевые слова: школьное образование, реформирование образования, «Новая украинская школа».

The article outlines the preconditions for reforming school education in modern Ukraine, which have an influence to new trajectories of its development. The social requests for such reform are analyzed among various social groups included in this sphere, based on empirical sociological research. An analysis of the main provisions and changes that have been made is also carried out offers the concept of the "New Ukrainian School", the possible social consequences of its implementation.

Key words: school education, education reform, "New Ukrainian school".

Шкільна освіта та виховання є одним з ключових етапів соціалізації та становлення самостійної особистості. Це період не тільки засвоєння певного набору знань, але і вироблення власної системи цінностей, побудова соціальних зав'язків, одержання формальних та неформальних статусів. Успіх цих процесів залежить від багатьох факторів як в межах, так і поза шкільним середовищем. Важливу роль тут відіграє побудова самого процесу навчання, програм та методик засвоєння знань та навичок. Окрім цього одним з аспектів є створення системи мотивації вчителя та учня щодо не тільки продукування готового навчального матеріалу, але і творчої самореалізації та самонавчання. На нашу думку, сучасна система шкільної освіти не достатньо відповідає вимогам соціуму загалом та окремих соціальних груп зокрема.

Потреба реформування освіти в Україні назрівала протягом останніх десятиліть, адже суспільні трансформації неодмінно вимагають комплексних змін усіх сфер життєдіяльності. Одночасно змінюються тенденції у економіці, структура ринку праці, суспільні запити якості освіти, глобальні виклики щодо підготовки кваліфікованих спеціалістів. На перший план виходять компетентності, що дозволяють реалізувати себе у професійній діяльності не завдяки готовим шаблонним знанням, а завдяки умінні постійно вдосконалюватись та самонавчатись протягом життя. Міністр освіти і науки України Л. Гриневич зазначила: «Українська освіта, як 50 чи 70 років тому,

досі орієнтована на накопичення знань. І це в той час, як цивілізований світ орієнтується на вміння застосовувати знання на практиці. Вміння швидко вчитися. Вміння співпрацювати в команді. Вміння вирішувати проблеми, а не чекати готових інструкцій» [1].

Метою даної статті є окреслення соціальних аспектів реформування шкільної освіти у сучасному українському суспільстві, зокрема визначення передумов та соціальних запитів на таке реформування. Також аналіз основних змін, що пропонує концепція «Нової української школи», можливих соціальних наслідків її впровадження.

Проблема реформування освіти є актуальною і в науковому дискурсі. В.В. Чепак зазначає, що «реформа освіти – це такий напрямок діяльності, який спрямований на перетворення всієї системи освіти і виховання або основних її структурних елементів. Маються на увазі перш за все такі перетворення, які носять глобальний чи загальнодержавний характер» [2].

Цій темі присвячено чимало педагогічних праць. Зокрема, Л.Березівська досліджує історичні аспекти розвитку шкільної освіти, зокрема в період державотворення (поч.90-х років) та розглядає її як місток між авторитарною парадигмою освіти, що відходила в минуле, і новою демократичною особистісно орієнтованою парадигмою [3, с.21].

М. М'яковський акцентує увагу на головних трендах реформ системи шкільної освіти у країнах Європи, а також зазначає умови успіху сучасних змін у сфері освіти в Україні. Ми погоджуємось з його твердженням про те, що будь-яка реформа тільки тоді життєздатна, коли вона опирається не лише на волю «верхів», а й ,перш за все, на потребу «низів». Завдання законодавців полягає не у тому, щоб «диктувати» що, де, коли і як варто робити, а втому, щоб створити умови і можливості, при яких школа, педагогічні колективи змогли б проявити і реалізувати свою потребу в оновленні, вибрати свою власну траєкторію розвитку [4, с.40]. Коли йдеться про нововведення в школах потрібно брати до уваги громадську думку та можливості соціальних груп, що залучені до цього середовища (вчителів, учнів, батьків, адміністрації).

В.Огнев'юк досліджує поступ шкільної освіти з точки зору філософського підходу. Він акцентує увагу на проблемах, що заважають досягти значних успіхів у модернізації освіти. Зокрема, йдеться про те, що сучасна українська шкільна освіта має відійти від абсолютизації колись ефективної класно-урочної системи, але для цього їй потрібен учитель з іншою філософією, різнобічно підготовлений, цікавий, актуальний, компетентний, такий, який адекватно реагує на постійні виклики і зміни [5]. Тобто йдеться про необхідність вдосконалення двох ключових аспектів: побудови процесу навчання та підготовки педагогічних кадрів.

Різні аспекти шкільної освіти є об'єктом дослідження соціологів. Р.Д. Куртсеітов акцентує увагу на стані системи дошкільної та шкільної освіти в АР Крим, зокрема аспектів що стосуються вивчення мов національних меншин та приходить до висновку, що необов'язковість вивчення рідної мови учнями-кримськими татарами при обов'язковому вивченні всіх інших мов створює постійно діючий механізм мовної асиміляції кримських татар [6,

с.70]. На нашу думку, нова концепція шкільної освіти має враховувати усі аспекти соціалізації, в тому числі політичної, економічної, мовної та забезпечувати усестороннє становлення особистості з включенням до соціального середовища, що її оточує.

Кожна реформа має на меті вдосконалення чогось (процесу, відносин, середовища, системи та її елементів, тощо). Одним з завдань змін в освіті є підвищення її якості на усіх рівнях. Цій темі присвячені чимало праць соціолога Щудло С.А., яка під якістю освіти розуміє інтегральну конвенційну характеристику освітнього процесу та його результатів, що виражає ступінь їхньої відповідності очікуванням суб'єктів освітнього процесу, – від окремого індивіда до суспільства загалом. Якісною можемо розглядати ту освіту, яка максимально відповідає встановленим і перспективним вимогам усіх суб'єктів освітнього процесу [7, с.56].

Зборовський Г.Є, окреслюючи специфіку соціологічного підходу до освіти, зазначає, що він полягає у виявленні соціального самопочуття різноманітних груп у сфері освіти, факторах соціального комфорту та дискомфорту, готовності продовжувати освітню діяльність впродовж усього життя чи досить тривалого часу [8, с.25]. Ми погоджуємось з його твердженням, адже успіх чи неуспіх будь якої з реформ, ефективність чи неефективність будь якої з систем є відображенням в дзеркалі суспільної свідомості та громадської думки її учасників.

На нашу думку, реформи в освіті повинні носити поступовий та системний характер на усіх рівнях – від дошкільної підготовки до вищої освіти. Перед тим, як аналізувати стан та зміни у системі шкільної освіти, хочемо зосередити увагу на передумовах, що мали вплив на визначення нових траєкторій її розвитку :

1. Невідповідність освіти суспільним запитам та потребам економіки та ринку праці. Йдеться про те, що освіта не в змозі забезпечити комплекс знань, умінь та навичок, необхідних для повноцінної професійної та соціальної самореалізації. Окрім цього надлишок спеціалістів «популярних» професій поєднується з недостатньою кількістю затребуваних кадрів робітничого спрямування. Цій темі присвячена розвідка Л. М. Ільїча, який серед негативних тенденцій, що ведуть до молодіжного безробіття визначає : недостатню поінформованість старшокласників про ситуацію на ринках праці та освіти, що ускладнює вибір професій, які відповідають поточному та перспективному попиту на них, нестачу необхідних навичок поведінки на ринку праці, ведення переговорів з роботодавцями, незацікавленість навчальних закладів професійної освіти у проведенні профорієнтаційної роботи з абітурієнтами та студентами [9]. На нашу думку, одним з шляхів вирішення даних проблем може стати посилення державного моніторингу щодо поточних потреб у спеціалістах певних професій, а також прогнози щодо розвитку ситуації у коротко та довгострокових перспективах.

2. Відставання освітньої системи від світових тенденцій, застарілість програм та методів. Можна говорити про радянську спадщину, що вкоренилась та має відбиток у побудові освітньої системи та свідомості педагогічних працівників. Це стосується і відсутності автономії навчальних

закладів, недостатності впровадження інновацій у навчальний процес, підходів та методів викладання і ін.

3. Низький рівень мотивації вчителів та учнів. На нашу думку, це є однією з ключових проблем освітньої системи в Україні загалом, адже відсутність бажання вдосконалюватись, вчити та вчитись зводить нанівець будь які реформи та інновації і водночас руйнує уявлення про освіту як цінність. Сучасні вимоги до педагога передбачають бажання та здатність до саморозвитку, впровадження інновацій, творчий підхід до викладання, орієнтацій на особистість учня. Для реалізації цих вимог потрібне поєднання внутрішніх мотивів із зовнішнім (в т.ч матеріальним) заохоченням.

1. Масовість вищої освіти, що веде до її знецінення. У сучасному українському суспільстві побутує стереотип того, що після закінчення школи потрібно вступати до ВНЗ, адже це престижно та вкрай необхідно для подальшої реалізації. Це призводить до того, що деякі студенти навчаються не тому що справді цього хочуть і ними керує внутрішня мотивація, а тому, що так вимагають батьки чи соціальне оточення. Соціальним наслідком цих процесів є зниження якості освіти, а також знецінення диплому як показника рівня знань і професійної компетентності. Масовість вищої освіти призводить і до зниження кількості тих, хто отримає професійно-технічну освіту¹.

2. Неможливість школи підготувати людину, як здатна розробляти, ефективно використовувати і впроваджувати інноваційні інформаційні технології, виявляти креативність та адаптивність, самонавчатися протягом життя. Тут варто згадати про те, що матеріально-технічна база шкіл сільської місцевості та великих міст суттєво відрізняється, соціальним наслідком чого є нерівні можливості випускників при вступі до ВНЗ через різний рівень одержаних знань.

Окреслений перелік проблем, що існують в освіті не є вичерпним, але ще раз є підтвердженням необхідності системного реформування даної сфери.

Суспільний запит на реформування освіти презентують соціологічні дослідження. До прикладу, за результатами опитування «Школа очима батьків, вчителів та директорів шкіл»² серед найбільш актуальних та серйозних проблем, що потребують вирішення вже у найближчі роки, опитані батьки назвали проблему слабкої зацікавленості дітей здобувати знання (50%), слабку матеріально-технічну базу шкіл (49%) та застарілі програми і методики (42%). Як першочергові кроки для покращення якості освіти більше половини опитаних батьків відзначили необхідність створення нових відповідних вимогам сучасності програм (56%), підвищення оплати праці викладачів (52%) та необхідність боротися з усіма проявами корупції і нечесності у середніх освітніх навчальних закладах (49%).

Для педагогів та директорів, згідно цього ж дослідження, найбільш гострими проблеми освіти в Україні є зниження соціального статусу працівників освіти (62% та 88% відповідно) ставленням влади до освітнього сектору як до

---

¹ За даними Міністерства освіти і науки України професійно-технічну освіту у 2016/17 роках здобували 285 тис.осіб, а у 2017/18 роках -269 тис.осіб.

другорядної, «витратної» частини державного бюджету (63% та 70% відповідно).

Переважає більшість батьків вірить у можливість та успішність проведення реформи у середній школі, водночас вчителі та директори не так оптимістичні у своїх прогнозах.

Цікавим, на нашу думку, є проект «Критичне мислення проти популізму¹», ініційований Центром економічної стратегії. В межах цього проекту вивчалась громадська думка з приводу впровадження реформ в Україні, в тому числі у сфері освіти. 17,3% респондентів зазначили, що багато знають та мають достатньо інформації про реформу освіти, ще 49,4% - дещо знають, але хотіли б знати більше. 55,4% серед тих, хто достатньо знає про реформу підтримують її. Ключовими перевагами реформи, які підтримують респонденти є: вміння застосовувати знання на практиці важливіше, ніж багато ґрунтовних академічних знань (86%), діти повинні обирати предмети за своєю схильністю, крім обов'язкових базових (85%), потрібно більше профорієнтації у старших класах за рахунок звичайних уроків (81%). Ці відповіді підтверджують тенденції, що окреслені нами вище та відображають суспільний запит на вдосконалення системи підготовки молодих спеціалістів навчальними закладами. Також респонденти називають загрози, що можуть вплинути на успішне впровадження реформи освіти, а саме те, що нестача коштів зупинить її та стане тільки гірше (71%), більша фінансова самостійність директорів шкіл призведе до розтрат коштів (65%) і ін. Такі настрої опитаних можна пояснити² станом загальної апатії та недовіри до державної влади і чиновників, що представляють цю владу на місцях, високим рівнем корупції та непрозорістю розподілу ресурсів (в тому числі фінансових) на усіх рівнях.

Ми б хотіли зосередити увагу на одній з довготермінових реформ у сфері освіти – це впровадження програми «Нова українська школа». 7 серпня 2016 року МОН України оприлюднило для широкого обговорення першу версію «Концептуальних засад реформування середньої освіти», а у вересні 2017 року відбулась апробація модельних навчальних програм у пілотних 100 школах для перших класів по всій Україні.¹ вересня 2018 року цю

---

¹ Опитування здійснила компанія GfK Ukraine методом телефонних інтерв'ю липні-вересні 2017 року_Вибірка репрезентативна дорослому населенню України за статтю, віком, регіоном проживання та розміром населеного пункту. Опитано 848 респондентів, максимальна теоретична похибка підвибірки– 3,4%

² ² Було проведене з 5 по 20 червня 2015 р. Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та фірмою «Юкрейніан соціолоджі сервіс» за національною вибіркою в м. Києві та 15 областях України. Опитування здійснила компанія GfK Ukraine методом телефонних інтерв'ю липні-вересні 2017 року_Вибірка репрезентативна дорослому населенню України за статтю, віком, регіоном проживання та розміром населеного пункту. Опитано 848 респондентів, максимальна теоретична похибка підвибірки– 3,4%

Опитування здійснила компанія GfK Ukraine методом телефонних інтерв'ю липні-вересні 2017 року_Вибірка репрезентативна дорослому населенню України за статтю, віком, регіоном проживання та розміром населеного пункту. Опитано 848 респондентів, максимальна теоретична похибка підвибірки– 3,4%

програму згідно нового закону України «Про освіту» було запроваджено на національному рівні.

Сидоренко В.В. аналізує основні засади цієї програми з точки зору педагогіки. Автор зазначає, що функція вчителя Нової української школи полягає в його вмінні організувати компетентнісне навчання (не знання заради знань, а вміння їх застосовувати в реальному житті, не що ти знаєш – а як ти цим умієш користуватися), забезпечити інтегрованість змісту (внутрішньопредметної і міжпредметної) на основі ключових компетентностей [10].

Основними положеннями та новаціями, що задекларовані програмою «Нової української школи» є:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей¹, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві;
- умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- наскрізний процес виховання, який формує цінності;
- децентралізація та ефективне управління, реальна автономія для школи;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- орієнтація на потреби учня, дитиноцентризм;
- нова структура школи (12 років навчання, поділ старшої профільної школи на ліцеї академічного та професійного спрямування);
- справедливий розподіл публічних коштів;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу [11].

Розглянемо детальніше деякі з зазначених положень. Серед компетентностей, що визначені у програмі новаторським та необхідними у сучасному (демократичному, інформаційному) суспільстві та умовах ринкової економіки, на нашу думку, є фінансова грамотність і підприємливість, громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, здоровим способом життя, а також інноваційність та навчання впродовж життя.

Нова структура школи, що передбачає профорієнтацію старшокласників може стати способом вирішення проблеми масовості вищої освіти, низької мотивації учнів, підвищення соціального статусу професійно-технічної освіти.

Одним з ключових у цій програмі є блок, що стосується виховання на загальнолюдських цінностях. Йдеться про перелік цінностей, які в процесі навчання мають сформуватись в учнів, а саме гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей, свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і

---

¹ **Компетентність** – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність

культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність. Цей блок є одним з найбільш дискусійних, в тому числі у колі дослідників освіти, соціологів, журналістів, адже відкритим залишається питання однакового трактування змісту кожної з цих цінностей, шляхів її трансляції молодому поколінню, розуміння їх самими педагогами і батьками однаково. У рамках проекту Українського католицького університету «Простір освітніх ініціатив» у 2018 році було проведено дослідження «Ціннісні засади Нової української школи очима вчителів», в результаті якого дослідники прийшли до висновку, що саме ця компонента нової програми є недоопрацьованою, адже інтерпретація вчителями деяких цінностей виявилось суб'єктивною, неоднозначною, наповненою стереотипними штампами, зокрема успадкованими з радянського досвіду [12, С.64].

На даний момент важко говорити про результати реформування шкільної освіти, адже це лише перші, пілотні кроки щодо підвищення її якості. За результатами опитування громадської думки, стан освіти (загалом) погіршився на думку 38,9% респондентів, не змінився – на думку 32,9% і покращився – 13,9%¹.

Завданням соціологів є вивчення особливостей впровадження даної реформи «Нової української школи» в українському суспільстві, її вплив на соціальні групи, що включені до освітнього процесу загалом, соціальні наслідки різних її аспектів. Одним з ключових шляхів є розробка соціологами методології та методів емпіричного дослідження з метою надання рекомендацій щодо ефективної реалізації освітньої політики в Україні.

Список використаних джерел:

1. Нацрада реформ підтримала Нову українську школу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/reform/55324/>
2. Чепак В.В Специфіка управління освітою в умовах реформування [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.11.42.pdf>
3. Березівська Л. Реформування шкільної освіти України в умовах державотворення (початок 90-х років ХХ ст.) / Л. Березівська // Молодь і ринок №6 (77), 2011. – С.17-21
4. М'яковський М. Трансформація основних напрямків розвитку шкільної освіти (український контекст і європейський досвід) / М. М'яковський // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, VI (74), Issue: 180, 2018. - С.37-40
5. Шкільна освіта у контексті семи еволюційних поступів [Електронний ресурс] / В.О. Огнев'юк // Освітнологічний дискурс : електронне наукове фахове

¹ Загальнонаціональне дослідження проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 грудня 2018 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано 2017 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

- видання / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. —Електронні дані. — К., 2011. — № 2. —
Режим доступу: http://innovations.kmpu.edu.ua/ENFV/2011_2/11ovosep.pdf
6. [Куртсеїтов Р. Д.](#) Вплив установ системи освіти на процес мовної соціалізації дітей дошкільного та шкільного віку (кримських татар і національних меншин) в умовах сучасного Криму / Р. Д. Куртсеїтов // [Вісник Львівського університету. Серія соціологічна](#). - 2012. - Вип. 6. - С. 62-72.
7. Щудло Світлана Вища освіта у пошуку якості : quo vadis / Світлана Щудло. – Харків – Дрогобич : Коло, 2012. – 340 с.
8. Зборовский Г. Е. Образование: научные подходы к исследованию [Текст] / Г. Е. Зборовский // Социологические исследования. – 2000. – № 6. – С. 21–29.
9. Ільїч Л.М. Взаємодія ринків праці та освіти: сутність, характерні риси та модель функціонування/ Л.М. Ільїч // [Економіка та держава](#) – 2017.- №4.- С.69-74.
10. Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати / Вікторія Сидоренко // Методист. - №5. –С.1-21
11. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи за заг. редакцією Грищенко М. від 27.10. 2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakinppo.org.ua/images/2017/docs/10/konczepczyia.pdf>
12. Звіт в рамках проекту « Ціннісні засади Нової української школи очима вчителів» [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://issuu.com/ilm_uclu/docs/zvit_2018_1_66_06_07_2018

Отримано 15.11.2018

УДК 51-77, 303.09

Москотіна Р. Ю. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, аспірант

МОДЕЛЬ ГРАНОВЕТТЕРА ЯК БАЗОВА АГЕНТНА МОДЕЛЬ

У даній статті йдеться про модель, розроблену американським соціологом М. Грановеттером. Дана модель ґрунтується на ідеї про те, що індивіди (агенти) приймають рішення спираючись на поведінку інших агентів і діють під тиском оточуючих. Ключовим поняттям моделі Грановеттера є поріг як ступінь спротиву соціальному тиску; відповідно агенти діють тоді, коли соціальний тиск, що виражається через відсоток діючих агентів, перевищує значення порогу. Серед переваг моделі можемо відзначити можливість поєднання мікро- та макро-рівнів соціологічного аналізу. А найбільш вагомим недоліком моделі Грановеттера виступає